

גיליון זה נתרם ע"י מר **אברהם עפרי**
 לעי"נ אביו המנוח, איש תם וישר, רוח המקום ורוח הבריות נוחה הימנו,
 רבי **יחיא בן משה ע"ה** תהא נשמתו צרורה בצרור החיים ויעמוד לתחיית המתים
 נלבי"ע כ"ה אייר

שיחתו השבועית של ראש הישיבה - הרב יוסף צ. בן-פורת

יחסי רב ותלמיד בעולם התורה

פרשת במדבר, שנת תשע"ו

רבו המובהק של האדם נחשב כאילו הולידו

" וְאֵלֶּה תוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמִשֶּׁה בְּיוֹם דָּבָר ה' אֶת מִשֶּׁה בָּהֶר סִינִי " (במדבר ג, א). כותרתו של הפסוק שלפנינו אומרת שיפורטו שמות בניהם של אהרן ומשה, אולם, בהמשך הקטע, מוזכרים רק שמות בניו של אהרן: נדב ואביהו, אלעזר ואיתמר, ואילו בני משה לא הוזכרו כלל וכלל! משמע אפוא, שאותם ארבעה, הינם בנים, גם של אהרן וגם של משה. והלוא, דבר תימה הוא! גם התאריך המוזכר: **"בְּיוֹם דָּבָר ה' אֶת מִשֶּׁה בָּהֶר סִינִי"**, מעורר סימן שאלה. וכי מה קשור תאריך זה לבני אהרן, שנולדו שנים לפני כן?

קשיים אלה הביאו את רש"י להסתמך על דרשת חז"ל (סנהדרין יט, ב): **"וְאֵלֶּה תוֹלְדֹת אֶהְרֹן ומשה - ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו"**. ביום דבר ה' את משה - נעשו אלו התולדות שלו שלמדן מה שלמד מפי הגבורה".

נמצאנו למדים, שהתורה רמזה כאן את אחד מערכיה החשובים ביותר של היהדות. את מעמדו הנישא והנשגב, של הרב המלמד תורה לבן-ישראל – שמעלה עליו הכתוב, כאילו ילדו! הלוא, ידוע לכולנו, רום כבודם של האב והאם, מולידיו של האדם, שהרי העמיד אותם הקב"ה, 'בסמוך אליו' בעשרת הדברות.

אולם, למען הדיוק, עלינו להדגיש **שגדול כבוד רבו מזה של אביו ואמו**, שכן, שנינו במשנה: **"אֲבִידַת אָבִיו וְאֲבִידַת רְבוֹ, שֶׁל רְבוֹ קוֹדֶמֶת, שְׁאָבִיו הֵבִיאוּ לְעוֹלָם הַזֶּה. וְרְבוֹ שֶׁלְמָדוֹ חֻקָּהּ מִבִּיאוֹ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא..."** הִיא אָבִיו וְרְבוֹ נוֹשָׁאִין מִשְׁאָוִי. מִיֵּיחַ אֶת שֶׁל רְבוֹ. וְאַחֵר כֶּךָ מִיֵּיחַ אֶת שֶׁל אָבִיו. הִיא אָבִיו וְרְבוֹ בְּבֵית הַשָּׁבִי. פּוֹדֶה אֶת רְבוֹ. וְאַחֵר כֶּךָ פּוֹדֶה אֶת אָבִיו" (ב"מ ב, יא).

למה כבוד הרב עדיף מכבוד האב?

חרגה המשנה מסגנונה הקבוע, כתיבת ההלכה בצורה יבשה, ובמצוה שלפנינו, הוסיפה ופירטה את נימוקה וטעמה. סיבת חיוב האדם לכבד את אביו ואמו נובעת מהכרת הטוב שעל הבן להרגיש כלפיהם, על שהביאוהו לעולם וטיפלו בו במסירות רבה. כמ"ש כל הראשונים, (יעויין ספר החינוך מצוה לג). אולם, הם הלוא הביאוהו רק לעולם הזה שהוא עולם חולף, שבו נמצא האדם שישים עד שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה, ואילו רבו, שלימדו תורה, מביאו לחיי נצח, לחיי העולם הבא, שהוא תכליתו של העולם הזה, וסיבת יצירת כל היקום כולו. לכן, הכרת הטוב כלפי הרב, צריכה להיות בכפל כפליים מאשר כלפי ההורים. ובאותה התנהגות של העדפת הרב על פני האב, הנעשית בפרהסיא, מראה האדם מישראל, את עומק אמונתו והכרתו, שהתורה היא יסוד חייו

בעולם הזה ובעולם הבא, כפי שאנו אומרים בברכות קריאת שמע: " **כִּי הֵם חַיִּינוּ** וְאֶרֶץ יְמִינוּ וּבָהֶם נִהְיָה יוֹמָם וְלַיְלָה".

כשנעמיק מעט נוכל לתת לכך הסבר נוסף. הלוא, האדם בנוי משתי יישויות נבדלות – מגוף ונפש. כבר אמרו חז"ל (נדה לא, א): "שלשה שותפין יש באדם הקדוש ברוך הוא ואביו ואמו". אביו ואמו נותנים לו את הגוף והקב"ה נותן בו רוח ונשמה. גם לאחר היוולדו המשיכו הוריו לספק לו את כל צרכיו החומריים: מאכל, משקה וביגוד. אולם, את המזון הרוחני הנחוץ לנשמתו של אדם מישראל, סיפק לו רבו שלימדו תורה. מאחר וכך, הרי שהכרת הטוב כלפי הרב, גדולה לאין-ערוך, מאשר זו שכלפי הוריו. **על כן, כל אב ואם בישראל, מחנכים את בניהם** למן שחר ינקותם לראות, ברב שמלמדם תורה, את האדם החשוב ביותר עלי אדמות. הם מורים לבנם **לכבד את הרב, יותר מאשר את עצמם**.

מכאן, שחינוך נאות נועד ליצור אצל הילד – התלמיד – אהבה רבה לרבו המלמדו תורה. אהבה שתבוא מלב ונפש. ואספר נקודה אישית: בשעה שבני בכורי למד בחיידר אצל המלמד, את אותיות האלף בית, הוא ניקשר אליו בעבותות של אהבה, עד שביום מן הימים, בשעה שהתעוררה בלבו טרוניה כלפי, הטיח בי: "אני אגיד אותך לִרְפָּה!" מיותר לומר, שבאותו רגע התמלא ליבי שמחה רבה. אם אמנם, רוחש אותו ינוקא אהבה כה עזה, לאותו "מלמד-דרדקי", ודאי, שהלימוד ייקלט בליבו, ואכן, כך באמת היה!

וכך אמר הגאון המופלא, פאר מקדושים, כ"ק האדמו"ר מצאנז, רבי יקותיאל יהודה הלבשרטאם זצ"ל, כשנשא מדברותיו בפני עם ועדה:

מיהו "מלמד-דרדקי" טוב?

"סימן על מלמד שהוא הגון וראוי למלאכתו, **אם תלמידיו אוהבים אותו אהבת נפש**.

אם התלמידים יראים ומפחדים מהמלמד, מוכח שהוא הולך בזרוע ואינו עושה מלאכתו כראוי. המדובר הן בחינוך הבנים והן בחינוך הבנות, שהכל אחד. זכורני מימי ילדותי, כשרצה מלמד להעניש ילד, היה תופס את הציצית ומכה קלות על גב הילד, והיה די בעונש זה שהילד יתבייש ויזכור זאת לזמן ארוך. הוראה זו מרומזת בפסוק: 'חושך שבטו שונא בנו' (משלי יג, כד), שבטו היינו השבט שלו, רומז שילך במקל נועם ולא בשבט חובלים (עי' זכריה יא, ז), **באהבה וחמלה ולא באכזריות**" ("שפע חיים" דרשות חורש"י תשמ"ב, עמ' קכח).

רבינו משה בעל ה"חתם סופר" היקשה: איך יתכן שנעשו בני אהרן תולדותיו של משה, מפני שלימדם תורה: "דהרי היו גדולים בכמה ענינים ממשה ואהרן (יעוי' רש"י פ' שמני)" ויישב, מפני שלמעשה, התגלות התורה מהקב"ה לעם ישראל נעשתה אך ורק דרך משה רע"ה. ואל בני אהרן, הגיעה התורה דרך משה. ולכן, למרות, שבמשך הזמן עלו ונתעלו אף יותר ממשה ואהרן, עדיין נקראים הם תולדותיו ("תורת משה", במדבר דף ב, א. ד"ה עוד נ"ל).

מכאן, שלמרות שעם הזמן, עלה תלמיד מסוים על רבו, והיקף ידיעותיו וחכמתו גדול משל רבו, עדיין חייב הוא בכבוד רבו. מפני שלמעשה, רבו הוא זה שנתן לו את התשתית לחכמתו. ידועה ומפורסמת אמרתו החריפה של הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק זצ"ל שאמר: "הִרְפָּה שאני מכבד אותו יותר מכל רבותי, הוא זה שלימדני את אותיות האלף בית, שכן להרבה מן הדברים שלימדוני

יותר רבותי, כבר מצאתי פירות, ברם, על מה שלימדני אותו 'מלמד' ראשון, לא מצאתי שום פירכה!"

בכל תחומי הידע האנושי, ישנה מערכת של תמסורת בין המורה לתלמיד, למן מערכת החינוך היסודי ועד למוסדות ההשכלה הגבוהה. אולם, כפי שכל אורחות החיים של עם ישראל שונים משל כל גויי תבל, כך גם שונה מערכת היחסים בין הרב לתלמיד בעולמה של תורה. כפי שפירש רש"י: "וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ (דברים ו, ז) אלו התלמידים **מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים בנים**". ומקורו מדברי חז"ל.

"וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים שנאמר... (מ"ב ב, ג) 'וַיֵּצְאוּ בְנֵי הַנְּבִיאִים' וכי בני הנביאים היו והלא תלמידים היו? אלא, מכאן לתלמידים שהם קרוים בנים... וכשם שהתלמידים קרוים בנים כך **הרב קרוי אב** שנאמר (מ"ב ב, יב): 'וְאֶלְיָשָׁע רֹאֵה וְהוּא מִצַּעֲקָא אֲבִי אֲבִי רַבְּבִי וְפָרְשִׁי' " (ספרי ואתחנן, ט).

למה נבחר דווקא יהושע לרשת את משה?

סיפרו לנו חז"ל במדרש: "כיון שירשו בנות צלפחד אביהן, אמר משה: הרי השעה שאתבע בה צרכי. אם הבנות יורשות בדין הוא שירשו בני את כבודי. אמר לו הקב"ה (משלי כז, יח) 'נָצַר תִּצְאָנָה יֹאכֵל פִּרְיָהּ' בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך. **הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלות**. הואיל והוא **שרתך בכל כחו**, כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו. קח לך את יהושע בן נון לקיים מה שנאמר נוצר תאנה יאכל פריה" (בר"ר כא, יד).

סיפור זה המופיע בכמה וכמה מקורות, אומר דרשני! האם יהושע, שזכה להנהיג את עם ישראל בשנים הקשות ביותר, בשבע שנות מלחמה לכיבוש ארץ ישראל, ושבע שנות חלוקה, שהיה עליו לייצב את חיי התורה בעם בארץ ישראל, להעביר את כל התורה שקיבל ממשה לדור הבא, כמ"ש "ויהושע לזקנים" (אבות א, א), זכה לתפקיד זה, אך ורק בגלל שהוא שרת את משה, סידר ספסלים בבית המדרש ופרס שם מחצלות?!

והשאלה תחריף אם נשים ליבנו לכך, שבשעה שנשלח יהושע לרגל את הארץ, נמנה על 'שרי החמישים', כמו יותר המרגלים (יעויין בעל הטורים במדבר יג, ג). הווי אומר, שש מאות 'שרי האלפים' היו גדולים בתורה הרבה יותר ממנו. גם ששת אלפים 'שרי המאות', היו גדולים ממנו. ובדרגתו, היו עוד שתיים עשרה אלף שרי חמישים. אף מאוחר יותר, בימי אבלו של משה כשנשתכחו הלכות רבות מאוד, עמד עתניאל בן קנז והחזירן בפלפולו (תמורה טז, א) ואילו, יהושע לא ידע להחזירן!

אם כן, למה דווקא הוא נבחר לתפקיד נעלה זה, להיות מעביר התורה לדורי דורות?!

את התשובה זכיתי לשמוע מפי מו"ר הגאון הגדול רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, ראש ישיבת "מיר", שחזר והשריש את הדברים פעמים רבות בשיחותיו המאלפות:

ומפני מה זכה יהושע לקבל את התורה ממשה, מפני **ששימש את משה רבינו**, כמו שאמר הכתוב: 'וּמִשְׁכַּתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל' (שמות לג, יא). והוא מה שאמרו חז"ל (ברכות ז, ב): 'גדולה שימושה יותר מלימודה', שנאמר (מלכים ב ג, יא) 'פה

אֶלְיָשָׁע בֶּן שָׁפָט אֲשֶׁר יָצַק מִים עַל יָדֵי אֱלֹהָיו, לִמַּד לֹא נֹאמַר אֵלָּא יִצְקָה, מִלְּמַד **שְׂגוּלָה** **שִׁמּוּשָׁה יוֹתֵר מְלִימוּדָה**, וְהֵינּוּ שַׁעַל יְדֵי שִׁמּוּשׁ הָרֵב הוּא מִקְבֵּל מֵרַבּוּ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עַל יְדֵי הַלִּימוּד מִמֶּנּוּ. וּמִדְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ מְבֹאָר שֶׁעַל יְדֵי שִׁשְׁמִשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת מִרְעִיָּה הוֹכֵשׁ לִקְבֵּל מִמֶּנּוּ אֶת הַהִשְׁפָּעָה וְהַחֲכָמָה הָאֱלֹקִית ("שִׁיחוּת מוֹסֵר – שַׁעֲרֵי חַיִּים", תִּשְׁס"ב, עִמ' קַע-ח).

רֹאשֵׁנו אֲפֹא, מִבֵּט חֲדָשׁ בַּהֲבִנַּת הַקֶּשֶׁר שְׁבִין הַתִּלְמִיד לִרְבִּי. יֵשׁ תִּלְמִיד שֶׁרָק לֹמֵד אֶצֶל הָרֵב, וְיֵשׁ תִּלְמִיד אַחֵר שֶׁגַּם 'מִשְׁמֵשׁ' אֶת הָרֵב, הַשְׁנִי גָדוֹל בַּהֲרֵבָה מִן הָרֹאשׁוֹן. עֲלֵינוּ לַהֲבִין אֲפֹא, מִה הַשּׁוֹנִי בֵּין הַשְּׁנַיִים. וְשׁוֹב לְשֵׁם הַשְׁוֹאָה, בְּשׁוֹם חֲכָמָה וּמִדָּעָה, לֹא מִצָּאֵנוּ מַעֲלָה לְמִי שִׁשְׁמֵשׁ אֶת 'הַפְּרוֹפֶסוֹר' שֶׁלּוֹ, וְנִבְחַן הַתִּלְמִיד רַק לְפִי רֹב יִדְעוּתוֹ.

הַתְּבַטְלוֹת הַתִּלְמִיד לִרְבִּי יִסּוֹד בַּקְּבֻלַּת הַתּוֹרָה!

אֵלָּא, שֶׁהַמּוֹשֵׁג 'שִׁמּוּשׁ הָרֵב' אֵין פִּירוּשׁוֹ שִׁמּוּשׁ גְּרִידָא, אֵלָּא שֶׁזֶּהוּ בִּיטוּי סְמָלִי לַהֲתְבַטְלוֹתוֹ שֶׁל הַתִּלְמִיד כֻּלְּפִי הָרֵב. הַתּוֹרָה עוֹבֶרֶת מֵהָרֵב לַתִּלְמִיד, לֹא רַק דֶּרֶךְ הַמוֹחַ וְהַפֶּה, אֵלָּא גַּם דֶּרֶךְ הַלֵּב. אִם כֵּן, כְּשֶׁמִּשְׁמָה רִבִּינוּ בִּיקֵשׁ שְׁבִנּוֹ יִתְמַנּוּ בְּמִקְוָמוֹ לְמוֹסְרֵי הַתּוֹרָה, אִמְרוּ לוֹ הַקִּבְ"ה, **שִׁיְהוֹשֻׁעַ הוּא זֶה שֶׁהֵגִיעַ לְדִרְגַּת הַהֲתְבַטְלוֹת הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר** מִבֵּין כָּל שִׁשְׁמִישׁ רִיבּוֹא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה, וְלָכֵן, הוּא הָרֹאשׁוֹ בְּיוֹתֵר לְמַסּוֹר אֶת תּוֹרַת מֹשֶׁה לְדוֹרוֹת הַבָּאִים. רֹאשֵׁנו זֶה הֵבִיעוּ חֲזוֹ"ל בְּאַמְרָתָם הַמְּפֹרֶסֶמֶת: "פְּנֵי מֹשֶׁה כְּפָנֵי חֲמָה פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּפָנֵי לִבְנָה" (ב"ב ע"ה, א). וּבִיאָרוּ הַמְּפֹרֶשִׁים, שִׁיְחֻדִּיתוֹת שֶׁל הַלִּבְנָה בִּיחֹס לְשִׁמְשׁ, שֶׁאֵין לָהּ שׁוֹם אֹרֶךְ מִשְׁלָהּ. וְכָל הָאֹרֶךְ הַמְּגִיעַ אֵלֵינוּ מִמֶּנָּה, בְּשַׁעֲוֹת הַלֵּילָה, אֵינוֹ אֵלָּא, הַחֲזָר שֶׁל אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ. אִמְנֹם, הַחֲמָה נִעְלָמָה מֵעֵינֵינוּ, הִיא נִמְצָאֵת בְּצִידוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל כְּדוֹר הָאָרֶץ, אֹלֶם, הַלִּבְנָה מַחֲזִירָה אֵלֵינוּ אֶת אֹרֶךְ הַחֲמָה. כֵּךְ גַּם יְהוֹשֻׁעַ – יְהוֹשֻׁעַ הֵגִיעַ לְשִׁיָּאָה שֶׁל הַתְּבַטְלוֹת, וְכִשְׁמַסֵּר אֶת תּוֹרַת מֹשֶׁה לְדוֹר הַבָּא, נִזְהָר שֶׁלֹּא לַעֲרֹב שׁוֹם דְּבַר מִמַּחֲשָׁבוֹתָיו וּמֵאִשְׁיּוֹתָיו, אֵלָּא הַכּוֹל, הַכּוֹל הִיא תּוֹרַת ה'!

רִבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא, הַמְּכֻנָּה רִבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ, אֲשֶׁר זָכָה לְנִסָּח וּלְעֶצֶב אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבַע-לֶפֶה – שֶׁשֶׁת סְדָרֵי מִשְׁנָה – לֹא תֵּלָה אֶת רֹב חֲכָמָתוֹ בְּרֹב כִּישְׁרוֹנוֹתָיו וְרוֹם נִשְׁמָתוֹ, וְאֵף לֹא בִּכְךָ שֶׁהָיָה בְּנִם שֶׁל קְדוֹשִׁים, שֶׁלִּשְׁלֹת הַנְּשִׂאִים, שֶׁשּׁוֹרְשִׁיהָ בֵּית דּוֹד, אֵלָּא כֵּךְ אִמְרוּ: "דְּמַחֲדָנָא מַחְבְּרָאֵי דְּחִזִּיתִיה לְר"מ מֵאַחֲרֵיהָ וְאֵילוֹ חִזִּיתִיה מִקְמִיהָ הוּא מַחֲדָנָא טַפִּי דְּכְתִיב: 'וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאִוֹת אֶת מוֹרִיד' " (עִירוֹבִין יג, ב). כָּל דִּרְגָתִי נֹבַעַת מִכֵּךְ, שֶׁזִּכְיָתִי לַהֲתַחֲבֵר לְרִבִּי מֵאִיר, וְאֵילוֹ הֵייתִי זֹכָה לְחִיבּוֹר גָּדוֹל יוֹתֵר, הֵייתִי דִּרְגָתִי גְּבוּהָה יוֹתֵר!

וּמִכָּאֵן מִסְקִנָּתוֹ: "זֶהוּ הַדְּבַר הַמִּתְבַּקֵּשׁ מִן הַתִּלְמִיד הַבָּא לְלִמּוֹד תּוֹרָה אֶצֶל הָרֵב, **לַהֲתְבַטֵּל בִּיטוּל גָּמוֹר אֶל רֵבּוּ**, וְעַל יְדֵי כֵךְ תִּיקָלֵט בּוֹ הַשְּׁפָעַת הַתּוֹרָה הַשּׁוֹרָה עַל הָרֵב. וְלְפִי עֵרֶךְ דְּבִיקוּתוֹ בְּרֵבּוּ, כֵּךְ תִּהְיֶה מִידַּת עֲלִייתוֹ בַּתּוֹרָה שֶׁזֹּכָה לְלִמּוֹד אֶצֶל הָרֵב, וְאִם בִּיטֵל אֶת עֲצָמוֹ בִּיטוּל מוֹחֲלָט, **אוֹתָהּ מִידַּת תּוֹרָה הַמִּתְגַּלָּה לְרֵבּוּ תִתְגַּלָּה לוֹ בְּשׁוּוֹה**, כִּי עַל יְדֵי כֵן הוּא כֹחֵלֵק מֵרַבּוּ. וְזֶהוּ בִּיאוֹר אֹמְרָם (מְכִילְתָּא שְׁמוֹת יב, א), שֶׁאַהֲרֹן הָיָה מִרְכִּין רֹאשׁוֹ לְשִׁמּוֹעַ בְּאִימָה מִה שֶׁהָיָה מֹשֶׁה מְדַבֵּר וּמַעֲלָה עֲלָיו הַכְּתוּב כֹּאִילוֹ שִׁמְעַת מִפִּי הַקִּבְ"ה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִדְיָבּוֹר הָיָה אֵל מֹשֶׁה בִּלְבָד, כִּיֹּן שֶׁאַהֲרֹן בִּיטֵל אֶת עֲצָמוֹ בִּיטוּל גָּמוֹר אֶל מֹשֶׁה, נִמְצָא שֶׁאוֹתוֹ דִּיבּוֹר שְׁבָא אֶל מֹשֶׁה כֹּאִילוֹ בֹּא אֵלָיו בְּשׁוּוֹה" (שם).

בְּנֵיו שֶׁל מֹשֶׁה לֹא זָכוּ לְרִשְׁתָּהּ אֶת מִקְוָמוֹ בַּהֲנַהֲגָה הָרוּחָנִית, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֵגִיעוּ לְדִרְגַּת הַתְּבַטְלוֹת מוֹחֲלָט לְאַבִּיָּהֶם, כְּפִי שֶׁהֵגִיעַ אֵלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ. לָכֵן, הוּא הָיָה מִמְּשִׁיכּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רִבִּינוּ וְלֹא בְּנָיו.

הַתְּבַטְלוֹת מוֹחֲלָט שֶׁל הָגֵר"ח מוֹוֵלָאוֹז'יִן לְפָנֵי הָגֵר"א

החפץ חיים זצ"ל סיפר שהגאון רבי חיים זצ"ל מוואלוז'ין ביקש לייסד ישיבה. קם והלך אצל הגר"א ותיאר את הנחיצות והחשיבות של מוסד כזה בעת ההיא. כפי שיכולים לשער, ציפה הגר"ח שהגאון יסכים להצעה, אבל הסכמתו לא מיהרה לבוא. הגר"א המשיך בשתיקתו, וגם כשחזר על השאלה, לא השיב על דבריו לא הן ולא לאו. התלמיד, לא שאל למה הרב לא עונה, אלא שב לביתו **ולא הקים את הישיבה!**

אבל, רבי חיים זצ"ל שראה בעליל כי העניין נחוץ מאד, לא ידע מנוח בנפשו, וכעבור שנים אחדות [יש אומרים, אחר שלוש שנים] בא שוב להגר"א זצ"ל והעלה בפניו מחדש אותם הנימוקים שנימק בפעם הראשונה. עכשיו הסכים הגאון מיד להצעתו. שאלו רבי חיים: רבי, אם רעיון הקמת הישיבה הוא חיובי וטוב, עתה, למה לא הסכים לכך הרב כשהציע זאת בפעם הראשונה? ענהו הגר"א: טענותיך צודקות עכשיו, והיו צודקות גם בפעם הראשונה; **הענין חשוב ונחוץ עד מאד!** אלא שאז בפעם הראשונה באתה אלי 'בהתפעלות והתלהבות בלתי רגילה', **במצוה טהורה אינו שכיח להתלהב כל כך**. חששתי, אפוא, אולי מעורב בזה חלק מיצה"ר. ואם יצה"ר רוצה להשתתף בהקמת ישיבה, **עדיף שלא להקימה כלל**. עכשיו באתה אלי בניחותא, ללא התפעלות יתירה, והנימוקים שלך נכונים, אם כן, הכל בא רק מצד היצר הטוב – לכך הסכמתי" (אור אלחנן" ח"ב, עמ' צז).

רואים אפוא, את גודל התבטלות של הגר"ח בפני רבו הגר"א. שכל עוד שלא נתן לו הסכמה מפורשת להקמת הישיבה, הרי למרות גודל נחיצותה וחיוניותה לא ניסה להקימה. כי שתיקת הרב היא כאילו הביעה דעה שלילית לרעיון.

התבטלותו המוחלטת של הרה"ק מטשרנוביל לפני המגיד ממזריץ'

אחד מאבות החסידות, הרה"ק מוהר"ר נחום מטשרנוביל זצ"ל, סיפר שפעם כשישב בביהמ"ד ולמד, בא אליו זקן אחד ואמר לו שלימודו מאוד יקר למעלה, ומהלימוד נברא מלאך מגיד. והוא – הזקן – הוא אותו מלאך שנוצר, ובא אליו ורוצה ללמד אותו (כמו שהיה מלאך מגיד אצל הבית יוסף זצ"ל). וענה לו: שישאל מרבו הרב המגיד (ממעזריטש) זצ"ל, כי אינו עושה שום דבר מבלי לשאול את הרב! וכשבא לרב המגיד זצ"ל וסיפר לו זאת, שאלו: אם למד מהזקן איזה דבר? ענה לו: לא. אמר לו רבו: טוב עשית שלא רצית ללמוד ממנו, כי הוא לא מסטרא דקדושה!

הרה"צ ר' נחום ז"ל כשענה לזקן הנ"ל שצריך מקודם לשאול מרבו, לא העלה בדעתו אפשרות כזאת (שאמר לו רבו הרב המגיד זצ"ל). אלא, שהשיב בשלילה, מכוח ההרגל, שהיה לו, **שלא לעשות שום צעד, אף לא זה שנראה כקדוש ביותר, מבלי לשאול ולקבל רשות מרבו** (ספר שמועות וסיפורים מרבותינו הק' סיפור ג).

ראינו אפוא, שאין הבדל בין החסידים לבין 'מתנגדים', כולם מבטלים את דעתם באופן מוחלט, בפני רבם. כבר ידועה אמרתו השנונה של רבי ישראל סלנטר זצ"ל: "החסידים והמתנגדים שניהם טועים. החסידים חושבים שיש להם רבי והם טועים (כוונתו, שאינם מצייתים לרבי). המתנגדים חושבים שהם לא צריכים רבי, וגם הם טועים!" (כוונתו שהתבטלות לרבי, היא יסוד התורה כולה).

אותו יחס מיוחד, של התבטלות התלמיד אל הרב, יוצר גם מחויבות של כבוד ומורא שצריך התלמיד לנהוג ברבו, כמו שאמרו חז"ל: "החולק על רבו כחולק על השכינה" (סנהדרין קי, א). "כל

העושה מריבה עם רבו כעושה עם שכינה" (שם). "כל המהרהר אחר רבו כאלו מהרהר אחר שכינה" (שם). ועוד כהנה הלכות רבות (יעויין ברמב"ם בהל' ת"ת פ"ה).

אהבת ודאגת הרב לתלמיד

אולם, יחס זה חייב להיות הדדי. כש"כ הרמ"בם (הל' ת"ת ה, יב-יג):
 "כשם שהתלמידים חייבין בכבוד הרב כך הרב צריך לכבד את תלמידיו ולקרבן. כך אמרו חכמים יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשל חברך. **וצריך אדם להזהר בתלמידיו ולאזהבן**. שהם הבנים המהנין בעולם הזה ולעולם הבא. התלמידים מוסיפין חכמת הרב ומרחיבין לבו. אמרו חכמים הרבה חכמה למדתי מרבתי ויותר מחבירי **ומתלמידי יותר מכולם**. וכשם שעץ קטן מדליק את הגדול כך תלמיד קטן מחדד הרב עד שיוציא ממנו בשאלותיו חכמה מפוארה".
 כשלימדה התורה הק', שתלמידיו של אדם נקראים בניו וכאילו ילדן ממש, הווי אומר, שעליו לדאוג גם לכל צרכיהם הגשמיים. חייב הוא לאהוב אותם אהבת נפש, להעריך ולהוקיר אותם, ולהרגיש שבזכותם זוכה הוא לתוספת רבה בחוכמתו. גם בבחינה זו, לא מצינו בשום מסגרת לימודית אחרת, אצל כל עם ולשון שיהא הרב דואג לצרכיהם של תלמידו, כפי שמכירים אנו את תולדות עם ישראל, למן משה רבינו הראשון המכונה 'רעיא מהימנא' – רועה נאמן – ועד לרבתינו החיים עמנו לאורך ימים ושנים.

סיכום: רבו המובהק של האדם נחשב כאילו כאילו ילדו. למה כבוד הרב עדיף מכבוד האב? מיהו "מלמד-דרדקי" טוב? למה נבחר דווקא יהושע לרשת את משה? התבטלות התלמיד לרב יסוד בקבלת התורה! התבטלות מוחלטת של הגר"ח מוולאז'ין לפני הגר"א. התבטלותו המוחלטת של הרה"ק מטשרנוביל לפני המגיד ממזריץ'. אהבת ודאגת הרב לתלמיד. סיפורו של רבי אריה לויין מחריד את רבו הגר"א ז"ל.